FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT J. KOKOTT fremsat den 2. september 2010[1]

I — Indledning

1. Den foreliggende præjudicielle anmodning vedrører fortolkningen af Rådets forordning (EF) nr. 1206/2001 af 28. maj 2001 om samarbejde mellem medlemsstaternes retter om bevisoptagelse på det civil- og handelsretlige område[2]. Det centrale spørgsmål er, om den anmodede ret må lade afhøringen af et vidne afhænge af, at den anmodende ret betaler en vidnegodtgørelse. Først skal det dog afklares, om anmodningen kan realitetsbehandles, da den forelæggende ret muligvis ikke var forelæggelsesberettiget på forelæggelsestidspunktet.

1 — Originalsprog: tysk.

2 — EFT L 174, s. 1, herefter »forordning nr. 1206/2001«. Det Forenede Kongerige og Irland har i henhold til artikel 3 i protokollen om Det Forenede Kongeriges og Irlands stilling, der er knyttet som bilag til traktaten om Den Europæiske Union og traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, meddelt, at de ønsker at deltage i vedtagelsen og anvendelsen af denne forordning, jf. 21. betragtning til forordning nr. 1206/2001.

II — Retsforskrifter

A — *EU-retten*

2. 16. betragtning til forordning nr. 1206/2001 bestemmer:

»Udførelse af en anmodning efter artikel 10 bør ikke give anledning til krav om refusion af gebyrer eller omkostninger. Stiller den anmodede ret krav om refusion, bør godtgørelser, der er betalt til sagkyndige og tolke, og omkostninger, der er foranlediget af anvendelsen af artikel 10, stk. 3, og 4, dog ikke afholdes af denne ret. I sådanne tilfælde skal den anmodende ret straks tage de nødvendige skridt til at sikre en refusion. Hvis der skal indhentes udtalelse fra en sagkyndig, kan den anmodede ret, før den udfører anmodningen, anmode den anmodende ret om passende sikkerhed eller forskud til dækning af de omkostninger, der er forbundet med anmodningen.«

3. Forordningens artikel 10, som indeholder generelle bestemmelser om udførelsen af en anmodning, fastsætter følgende:

»1. Den anmodede ret udfører en anmodning hurtigst muligt og senest 90 dage efter modtagelsen.

2. Den anmodede ret udfører anmodningen efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor den er beliggende.

[…]«

4. Forordningens artikel 14 er affattet således:

»1. En anmodning om afhøring af en person udføres ikke, hvis den pågældende person påberåber sig en vidnefritagelses- eller vidneudelukkelsesgrund:

a) efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor den anmodede ret er beliggende, eller

b) efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor den anmodende ret er beliggende, og denne grund er angivet i anmodningen eller om nødvendigt er blevet bekræftet af den anmodende ret på opfordring af den anmodede ret.

2. Udførelsen af en anmodning kan foruden af de i stk. 1, omhandlede grunde kun afslås, hvis:

[…]

d) der ikke senest 60 dage efter, at den anmodede ret har anmodet om sikkerhed eller forskud efter artikel 18, stk. 3, er stillet en sådan sikkerhed eller erlagt et sådant forskud.

[…]«

5. Forordningens artikel 18 har følgende ordlyd:

»1. Udførelse af en anmodning efter artikel 10 giver ikke anledning til krav om refusion af gebyrer og omkostninger.

2. Dog skal den anmodende ret, hvis den anmodede ret anmoder herom, sørge for, at følgende straks refunderes:

— godtgørelser, der er betalt til sagkyndige og tolke, og

— omkostninger, der er foranlediget af anvendelsen af artikel 10, stk. 3 og 4.

Parternes pligt til at bære sådanne godtgørelser eller omkostninger afgøres efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor den anmodende ret er beliggende.

3. Hvis der skal indhentes udtalelse fra en sagkyndig, kan den anmodede ret, før den udfører anmodningen, anmode den anmodende ret om passende sikkerhed eller forskud til dækning af de omkostninger, der er forbundet med anmodningen. I alle andre tilfælde må udførelsen af anmodningen ikke gøres betinget af, at der stilles sikkerhed eller erlægges forskud.

Det påhviler parterne at stille sikkerheden eller erlægge forskuddet, hvis dette er hjemlet i lovgivningen i den medlemsstat, hvor den anmodende ret er beliggende.«

B — Internationale konventioner

6. Haagerkonventionen af 18. marts 1970 om bevisoptagelse i udlandet i sager om civile eller kommercielle spørgsmål (herefter »Haagerkonventionen«) var ikke gældende mellem alle Den Europæiske Unions medlemsstater. Forordning nr. 1206/2001 skulle skabe en ordning, der gælder for samtlige medlemsstater [3], og på dette område erstatte Haagerkonventionen, som også sjette betragtning til forordningen henviser til.

7. Haagerkonventionens artikel 14 har følgende ordlyd:

»Udførelsen af retsanmodningen kan ikke give anledning til refusion af gebyrer eller omkostninger af nogen art.

Dog har den stat, hvori anmodningen er udført, ret til at kræve, at den stat, hvorfra anmodningen hidrører, refunderer godtgørelser, der er betalt til sagkyndige vidner og tolke, samt omkostninger, der er foranlediget af anvendelsen af en særlig form, som oprindelsesstaten efter artikel 9, stk. 2 har anmodet om.

Den udførende myndighed, hvis lovgivning overlader til parterne at fremskaffe beviserne, og som ikke er i stand til selv at udføre retsanmodningen, kan efter at have opnået tilladelse hertil fra den anmodende myndighed udpege en passende person til at udføre anmodningen. Når den udførende myndighed anmoder om tilladelse hertil, skal den angive det omtrentlige beløb for de omkostninger, som denne fremgangsmåde vil medføre. Hvis den anmodende myndighed giver sin tilladelse, skal den refundere disse omkostninger. Gives tilladelsen ikke, hæfter den anmodende myndighed ikke for omkostningerne.«

3 — Med undtagelse af Danmark, jf. forordningens artikel 1, stk. 3.

8. Haagerkonventionens artikel 26 er affattet således:

»En kontraherende stat kan, hvis forfatningsmæssige grunde gør det påkrævet, opfordre oprindelsesstaten til at refundere gebyrer og omkostninger, der står i forbindelse med udførelsen af retsanmodninger, og som hidrører fra forkyndelsen af tilsigelsen til at møde, fra godtgørelser til den person, som herefter har givet møde og fra udformningen af udskriften vedrørende bevisoptagelsen.

Har en stat afgivet en opfordring efter foranstående stykke, kan enhver anden kontraherende stat forlange refusion af tilsvarende gebyrer og omkostninger fra den pågældende stat.«

III — Faktiske omstændigheder og det præjudicielle spørgsmål

9. Den præjudicielle anmodning udspringer af en tvist mellem Artur Weryński og Mediatel 4B Spółka z o.o. om skadeserstatning på grundlag af en aftale om et konkurrenceforbud. Inden for rammerne af den sag har den polske Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia (den forelæggende ret) med hjemmel i forordning nr. 1206/2001 den 6. januar 2009 anmodet den irske Dublin Metropolitan District Court om afhøring af et vidne. Den anmodede ret har imidlertid gjort vidneafhøringen betinget af, at der er betalt et forskud til dækning af udgifterne til en vidnegodtgørelse, som skal udredes i henhold til irsk ret, og som beløb sig til 40 EUR, og anmodede ved skrivelse af 12. januar 2009 den polske ret om at betale dette beløb.

10. Med kendelse af 17. juli 2009 har den forelæggende ret herefter udsat sagen og forelagt Domstolen følgende spørgsmål til besvarelse:

»Har den anmodede ret i henhold til Rådets forordning (EF) nr. 1206/2001 af 28. maj 2001 om samarbejde mellem medlemsstaternes retter om bevisoptagelse på det civil- og handelsretlige område ret til at kræve et forskud til dækning af udgifterne til vidnegodtgørelse eller refusion af den godtgørelse, der er udbetalt til et afhørt vidne, eller skal denne ret selv dække udgifterne til godtgørelsen af sine egne økonomiske midler?«

11. Under sagen ved Domstolen har Irland og den polske regering samt Kommissionen afgivet skriftlige og mundtlige indlæg. Desuden har den tyske, den finske og den tjekkiske regering afgivet skriftlige indlæg.

IV — Retlig bedømmelse

A — *Formaliteten vedrørende den præjudicielle anmodning*

12. Allerførst skal det afklares, om den præjudicielle anmodning kan realitetsbehandles.

1. Domstolens kompetence

13. Den præjudicielle anmodning vedrører forordning nr. 1206/01, som blev vedtaget på grundlag af artikel 61, litra c), og artikel 67, stk. 1, EF, der hører under afsnit IV i tredje del af EF-traktaten (visum, asyl, indvandring og andre politikker i forbindelse med den frie bevægelighed for personer, herunder retligt samarbejde i civile sager). I henhold til artikel 68, stk. 1, EF er det kun de retter, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, der er forelæggelsesberettigede med hensyn til retsakter, som er udstedt på grundlag af dette traktatafsnit. Med Lissabontraktatens ikrafttrædelse bortfaldt artikel 68 EF, således at denne begrænsning af retten til at forelægge spørgsmål på nuværende tidspunkt ikke længere består[4].

14. Anmodningen blev indgivet til Domstolen den 23. juli 2009, før Lissabontraktaten trådte i kraft. Ifølge artikel 68 EF, som var gældende på dette tidspunkt, skal det derfor afklares, om den forelæggende ret er en ret i sidste instans.

15. Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia (distriktsret) er en ret i første instans, hvis afgørelser kan indbringes for Sąd Okręgowy (regionaldomstol). Kvalificeringen som ret i sidste instans inden for rammerne af artikel 68, stk. 1, EF hviler imidlertid lige som ved artikel 234, stk. 3, EF på en konkret betragtning: Også underinstanser, hvis afgørelser i den konkrete sag ikke kan anfægtes, udgør i

4 — I henhold til artikel 10, stk. 1, i protokol nr. 36 til Lissabontraktaten om overgangsbestemmelser vedbliver Domstolens begrænsede beføjelser at bestå som en overgangsforanstaltning med hensyn til Unionens retsakter på området for politisamarbejde og retligt samarbejde i straffesager, der er vedtaget inden Lissabontraktatens ikrafttrædelse. I henhold til artikel 10, stk. 3, ophører overgangsforanstaltningerne i stk. 1 i alle tilfælde med at have virkning fem år efter datoen for Lissabontraktatens ikrafttrædelse. For så vidt kan det hér relevante spørgsmål om efterfølgende bortfald af begrænsningen i adgangen til forelæggelser igen blive rejst i fremtiden.

denne bestemmelses forstand retter i sidste instans [5].

16. Som jeg allerede har forklaret i mit forslag til afgørelse i Tedesco-sagen, skal man netop i forbindelse med forordning nr. 1206/2001 desuden tage i betragtning, at fastlæggelsen af faktiske omstændigheder typisk påhviler underinstanserne, og ikke de højeste retsinstanser [6]. For overhovedet at gøre det muligt, at Domstolen kan fortolke forordning nr. 1206/2001, må begrebet en ret, hvis afgørelser i henhold til artikel 68, stk. 1, EF ikke kan appelleres, derfor ikke fortolkes for snævert. Det er navnlig udelukket kun at anse de højeste retsinstanser for forelæggelsesberettigede.

17. Den polske regering har anført, at der i polsk ret ikke findes noget retsmiddel til prøvelse af den forelæggende rets afgørelse vedrørende dækning af sagens omkostninger.

18. Det er dog ikke enhver processuel foranstaltning, som en ret anordner ved en kendelse, der ikke kan appelleres, som bevirker, at retten får karakter af en ret i sidste instans som omhandlet i artikel 68, stk. 1, EF. Det kræves også, at den uanfægtelige mellemafgørelse afslutter en selvstændig procedure eller et særskilt processuelt trin, og det præjudicielle spørgsmål skal specielt vedrøre denne procedure eller dette processuelle trin [7].

19. Det er tvivlsomt, om de af den forelæggende ret afsagte kendelser i denne sag om vidneafhøring eller om de sagsomkostninger, der skal dækkes i den forbindelse, opfylder dette kriterium om et særskilt processuelt trin.

20. Det må i den sidste ende forblive et åbent spørgsmål, om den forelæggende ret skal karakteriseres som en ret i sidste instans og derved allerede i henhold til artikel 68, stk. 1, EF var forelæggelsesberettiget. Efter at Lissabontraktaten er trådt i kraft, opfylder den præjudicielle anmodning nemlig i hvert fald efterfølgende formalitetskravene.

21. Med Lissabontraktaten er den gamle begrænsning af forelæggelsesretten i artikel 68, stk. 1, EF fuldstændig bortfaldet. Når det drejer sig om præjudicielle anmodninger om fortolkning af retsakter på området for visum,

5 — Jf. mit forslag til afgørelse af 18.7.2007, sag C-175/06, Tedesco, Sml. 2007 I, s. 7929, punkt 21 f., og dom af 25.6.2009, sag C-14/08, Roda Golf & Beach Resort, Sml. I, s. 5439, præmis 29, samt generaladvokat Ruiz-Jarabos forslag til afgørelse af 5.3.2009 i samme sag, punkt 28ff.

6 — Jf. mit forslag til afgørelse i Tedesco-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 5, punkt 22.

7 — Jf. mit forslag til afgørelse i Tedesco-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 5, punkt 26.

asyl, indvandring og andre politikker i forbindelse med den fri bevægelighed for personer, og dermed også for forordning nr. 1206/2001, gælder nu den generelle regel om præjudicielle anmodninger i artikel 267 TEUF. Derfor kan de lavere retsinstanser også på dette område forelægge spørgsmål.

22. Selv om Lissabontraktaten først trådte i kraft, efter at den præjudicielle anmodning var indleveret til Domstolen, kan ordningen i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde også finde tidsmæssig anvendelse på den foreliggende anmodning. Det afgørende for spørgsmålet om forelæggelsesberettigelsen bør nemlig ikke være, hvornår den præjudicielle anmodning er indleveret til Domstolen, men derimod, hvornår afgørelsen om anmodningen skal træffes.

23. Det er fast retspraksis, at processuelle regler almindeligvis antages at finde anvendelse i samtlige tvister, der verserer på ikrafttrædelsesdatoen, til forskel fra materielretlige regler, der normalt fortolkes således, at de ikke omfatter forhold, som ligger forud for ikrafttrædelsen [8]. Om denne praksis kan overføres på bestemmelserne om nationale retters forelæggelsesberettigelse, må stå hen. Ud fra meningen og formålet med den oprindelige begrænsning af forelæggelsesberettigelsen i artikel 68 EF kan det i alle tilfælde udledes, at en anmodning, der oprindeligt skulle afvises, efterfølgende kan antages til realitetsbehandling. Formålet med begrænsningen var for det første at beskytte Domstolen mod en mulig overbelastning på grund af et uoverskueligt antal præjudicielle anmodninger [9]. For det andet skulle det hindres, at nationale retssager blev forsinket urimeligt på grund af lavere retsinstansers præjudicielle anmodninger.

24. Bortfaldet af begrænsningen af forelæggelsesberettigelsen i Lissabontraktaten viser, at medlemsstaterne ikke længere ser en fare heri, men tværtimod netop ønsker at åbne mulighed for, at der lige som i de øvrige tilfælde af præjudicielle anmodninger, også i sager på området i det tidligere afsnit IV i EF-traktaten gives alle retter mulighed for at indgive anmodninger. For at undgå forsinkelser af proceduren i sager på dette område, der er karakteriseret ved et særligt behov for en fremskyndet sagsbehandling, blev den nye hasteprocedure indført i år 2008 [10]. Denne ændrede vurdering taler for at anse en præjudiciel anmodning, der er indleveret før ikrafttrædelsen, men endnu ikke afgjort, for at kunne realitetsbehandles.

8 — Jf. bl.a. dom af 9.3.2006, sag C-293/04, Beemsterboer Coldstore Services, Sml. I, s. 2263, præmis 21, og af 28.6.2007, sag C-467/05, Dell'Orto, Sml. I, s. 5557, præmis 48 og 49.

9 — Jf. herom også generaladvokat Ruiz-Jarabos forslag til afgørelse i sagen Roda Golf & Beach Resort, nævnt ovenfor i fodnote 5, punkt 22 ff.

10 — Rådets afgørelse af 20.12.2007 om ændring af protokollen vedrørende statutten for Domstolen; ændringer i Domstolens procesreglement, vedtaget af Domstolen den 15.1.2008 (EUT L 24, s. 39).

25. Endelig taler hensigtsmæssighedsaspekter og princippet om procesøkonomi for, at præjudicielle anmodninger fra lavere retsinstanser, der er indleveret i overgangsperioden kort før Lissabontraktatens ikrafttrædelse og først forhandles for Domstolen efter traktatens ikrafttrædelse, kan antages til realitetsbehandling. En afvisning af dem ville i den sidste ende føre til, at den ret, der i mellemtiden er blevet forelæggelsesberettiget, indgiver den samme anmodning en gang til [11], hvad der ville medføre betydelige ekstra administrative byrder og en unødvendig forlængelse af hovedsagens varighed.

26. Den forelæggende ret er derfor forelæggelsesberettiget.

2. De præjudicielle spørgsmåls relevans for sagens afgørelse

27. I det følgende skal det undersøges, om de spørgsmål, den forelæggende ret har stillet, er relevante for sagens afgørelse.

28. Ifølge fast retspraksis vedrørende artikel 234 EF, der også gælder for artikel 267 TEUF, tilkommer det inden for rammerne af samarbejdet mellem Domstolen og de nationale retsinstanser ganske vist udelukkende den nationale ret, der behandler retstvisten, og i hvis ansvarsområde den retsafgørelse, der skal træffes, falder, at bedømme både nødvendigheden af en præjudiciel afgørelse for afsigelsen af dommen og relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen, med hensyn til sagens særlige omstændigheder. Hvis de indgivne spørgsmål altså vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen principielt forpligtet til at træffe afgørelse herom [12], og der gælder således en formodning om relevans [13] til fordel for de spørgsmål, der forelægges af nationale domstole til præjudiciel afgørelse.

29. Denne formodning kan dog i undtagelsestilfælde afvises, nemlig når det klart fremgår, at den fortolkning, der anmodes om, af de i spørgsmålene nævnte EU-retlige bestemmelser, savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål. Bortset fra sådanne tilfælde er Domstolen principielt forpligtet til

11 — Dette er sket i Martinez-sagen, hvori Domstolen ved kendelse af 20.11.2009 – dvs. før Lissabontraktaten trådte i kraft – på grund af forelæggelsesbegrænsningen i artikel 68 EF erklærede sig for inkompetent, sag C-278/09, Sml. I, s. 11099: den 6.4.2010 indgav den forelæggende ret den præjudicielle anmodning på ny, sag C-161/10.

12 — Jf. bl.a. dom af 15.12.2005, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 59, og af 13.7. 2006, forenede sager C-295/04 – C-298/04, Manfredi m.fl., Sml. I, s. 6619, præmis 26.

13 — Dom af 16.6.2005, sag C-105/03, Pupino, Sml. I, s. 5285, præmis 30, af 9.10.2008, sag C-404/07, Katz, Sml. I, s. 7607, præmis 31, og af 22.4.2010, sag C-82/09, Dimos Agios Nikolaos, Sml. I, s. 3649, præmis 15.

at træffe afgørelse om præjudicielle spørgsmål, den har fået forelagt, om fortolkningen af retsakter [14].

30. Den forelæggende ret ønsker med sit spørgsmål oplyst, om den anmodede ret, dvs. den irske Metropolitan District Court, har ret til at kræve et forskud eller en refusion af omkostningerne til vidneafhøringen, eller om den anmodede ret er forpligtet til selv at dække disse udgifter.

31. Med denne formulering drejer spørgsmålet sig kun om den anmodede rets handlinger og forpligtelser. I så fald ville et svar ikke have nogen direkte relation til den forelæggende ret. Er der tvivl om den anmodede rets forpligtelser, må det tilkomme denne ret eventuelt at anmode Domstolen om en fortolkning af forordning nr. 1206/2001. Hvis man holdt sig strengt til ordlyden af spørgsmålet, ville dette således være irrelevant for den retstvist, som den forelæggende ret skal træffe afgørelse i.

32. For den forelæggende ret drejer det sig imidlertid egentlig om, hvorvidt den selv er forpligtet til at betale et sådant forskud eller en sådan refusion af omkostningerne. Det drejer sig altså ikke kun om en problemstilling i relation til en anden rets rettigheder og pligter. Ydermere er der en direkte sammenhæng mellem den anmodede rets rettigheder og pligter, som er genstand for spørgsmålet, og den forelæggende anmodende rets rettigheder og pligter. Af denne grund anser jeg det for fornuftigt at omformulere spørgsmålet, således at der spørges om, hvorvidt den anmodende ret er forpligtet til at betale et forskud til den anmodede ret, henholdsvis efterfølgende at refundere dennes omkostninger.

33. Selv med en sådan omformulering af det præjudicielle spørgsmål rejser der sig imidlertid et spørgsmål om relevansen af en fortolkning af forordning nr. 1206/2001 for sagens afgørelse i den konkrete sag. En eventuel forpligtelse til at refundere udgifter til vidner vedrører i og for sig kun forholdet mellem den anmodede og den anmodende ret. Den har ingen umiddelbar indflydelse på udfaldet af tvisten i hovedsagen, som drejer sig om et krav om skadeserstatning.

34. Også Kommissionen har påpeget, at det præjudicielle spørgsmål ved første øjekast synes at måtte afvises, da det kun vedrører samarbejdet mellem retterne og dermed den forelæggende rets administrative og ikke dens judicielle virksomhed.

35. I det omfang det drejer sig om spørgsmålet om, hvorvidt den anmodende ret er forpligtet til at betale et forskud for vidnegodtgørelsen, for at den anmodede ret udfører denne vidneafhøring, skal relevansen af dette

14 — Jf. bl.a. Bosman-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 12, præmis 61, og dom af 10.1.2006, sag C-344/04, IATA og ELFAA, Sml. I, s. 403, præmis 24.

spørgsmål dog anerkendes. Hvis den anmodede irske ret nemlig lader vidneafhøringen afhænge af, at der betales forskud, har den anmodende polske ret i den sidste ende kun den mulighed at se bort fra bevisoptagelsen eller at betale et forskud for omkostningerne, som den muligvis ikke er forpligtet til at dække i henhold til forordning nr. 1206/2001. Hvis retten ikke betaler forskuddet, og vidnet derpå ikke bliver afhørt, kan dette have en umiddelbar indflydelse på afgørelsen af tvisten i hovedsagen. Eksempelvis kunne retten – f.eks. af mangel på yderligere bevismidler – træffe en afgørelse på grundlag af bevisbyrden til ugunst for den part, der havde udpeget det udenlandske vidne.

36. Vanskeligere er det at bedømme relevansen for sagens afgørelse med hensyn til spørgsmålet om en *efterfølgende* refusion af udgifter til vidner. I den situation har den anmodede ret gennemført vidneafhøringen, og den anmodende ret kan lægge denne til grund for sin afgørelse af tvisten i hovedsagen. Spørgsmålet om refusion af udgifter dukker imidlertid alligevel op ved afgørelsen af sagsomkostningerne i hovedsagen, således at det i hvert fald ikke er indlysende, at spørgsmålet er uden betydning for afgørelsen af tvisten i hovedsagen. I øvrigt skal der endnu engang mindes om, at de fleste spørgsmål om fortolkning af forordning nr. 1206/2001, som vedrører bevisoptagelsen, kun indirekte vedrører hovedsagen. Hvis man stillede for høje krav til relevansen for sagens afgørelse, ville en fortolkning af forordningen gennem en præjudiciel anmodning i mange tilfælde være udelukket.

37. Under den mundtlige forhandling ved Domstolen fremgik det ikke klart, om den forelæggende ret eventuelt allerede havde betalt den af den irske ret krævede vidnegodtgørelse. Den forelæggende ret har ikke givet nogen oplysninger herom. Selv efter betaling [15] er det præjudicielle spørgsmål imidlertid ikke åbenbart uden relevans. Såfremt betalingen er i strid med forordning nr. 1206/2001, opstår spørgsmålet om tilbagebetaling til den anmodende ret. Ydermere vil spørgsmålet om retmæssigheden af den anmodede rets krav om udlæg være relevant inden for rammerne af afgørelsen af sagens omkostninger.

38. Efter min opfattelse er spørgsmålet relevant for afgørelsen både hvad angår den anmodende rets forpligtelse til at betale forskud og dens forpligtelse til at yde refusion, og kan dermed realitetsbehandles.

15 — Efter retsmødet har Irland og den polske regering i skriftlige bemærkninger oplyst, at den forelæggende ret har betalt et forskud på vidnegodtgørelse på 40 EUR.

B — *Det præjudicielle spørgsmål*

1. Forskud for vidnegodtgørelser

39. Den polske ret ønsker med sit spørgsmål i det væsentlige oplyst, om den er forpligtet til at dække udgifterne til godtgørelsen til det af den anmodede ret afhørte vidne, enten i form af et forskud eller i form af efterfølgende refusion af disse omkostninger.

40. Det skal først konstateres, at de foreliggende faktiske omstændigheder i henhold til artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 1206/2001 falder ind under dennes anvendelsesområde. Der er tale om en ret i en medlemsstat, som i en civil sag anmoder den kompetente ret i en anden medlemsstat om bevisoptagelse. Afhøring af et vidne står eksplicit anført i artikel 4, stk. 1, litra e), som genstand for en anmodning.

41. I henhold til forordningens artikel 10, stk. 2, udfører den anmodede ret anmodningen efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor den er beliggende. Ifølge irsk lovgivning er et vidne kun forpligtet til at give møde for retten, hvis han forinden har fået udbetalt en godtgørelse for sine udgifter (f.eks. sine rejseomkostninger). Der er enighed mellem alle procesdeltagere om, at man ikke kan nægte vidnet den godtgørelse, han har krav på. Det er kun uklart, om godtgørelsen skal udredes af den anmodende ret.

42. I det følgende skal det først afklares, om den anmodende ret kan forpligtes til at betale et forskud for en vidnegodtgørelse til den anmodede ret, for at denne foretager vidneafhøringen, med andre ord, om den anmodede ret kan afvise en vidneafhøring, lige indtil den anmodende ret har betalt et forskud for vidnegodtgørelsen.

43. Irland er af den opfattelse, at det – eftersom udførelsen af anmodningen foregår efter irsk lovgivning – er foreneligt med forordningen at lade gennemførelsen af vidneafhøringen afhænge af, at den anmodende ret forinden har betalt vidnegodtgørelsen. Ifølge irsk lovgivning er et vidne kun forpligtet til at afgive forklaring, hvis han forinden har fået udbetalt en vidnegodtgørelse.

44. Grundene til at afslå en anmodning findes i artikel 14 i forordning nr. 1206/2001. Denne artikels stk. 1 vedrører afslag på udførelse af en anmodning, såfremt der for den pågældende person foreligger en vidnefritagelses- eller vidneudelukkelsesgrund. I stk. 2 angives der yderligere grunde til at kunne afslå at udføre en anmodning. Under litra d) anføres det tilfælde, at der ikke er stillet sikkerhed eller betalt forskud, som den anmodede ret har

anmodet om efter forordningens artikel 18, stk. 3. Ifølge denne regel kan der forlanges forskud for en udtalelse fra en sagkyndig. Et krav om forskud for afhøring af et vidne står der intet om på dette sted.

45. At lade udførelsen af en anmodning afhænge af betaling af en vidnegodtgørelse ville derfor være i strid med artikel 14 i forordningen, medmindre opregningen af de dér nævnte grunde til et afslag ikke er udtømmende, men kun anført som eksempler. Allerede ordlyden af artikel 14, stk. 2, taler imidlertid imod en sådan forståelse af reglen. Det hedder dér, at udførelsen af en anmodning foruden af de i stk. 1 omhandlede grunde »*kun* kan afslås, hvis [...]« [16]. Endelig understreger også 11. betragtning til forordningen, at det – for at forordningen kan fungere efter hensigten – kun i nøje afgrænsede undtagelsestilfælde skal være muligt at afslå at udføre en anmodning om bevisoptagelse. Heraf følger, at opregningen af grunde i artikel 14 til et afslag er udtømmende.

46. Den anmodede ret er derfor ikke berettiget til at lade udførelsen af en vidneafhøring afhænge af, at der forinden er betalt et forskud for vidnegodtgørelsen. Den anmodende ret er derfor ikke forpligtet til at betale et sådant forskud.

2. Refusion af vidnegodtgørelser

47. Endvidere skal det undersøges, om den anmodede ret kan kræve, at den anmodende ret efterfølgende refunderer vidnegodtgørelser.

48. Det er i forordningens artikel 18, stk. 1, bestemt, at udførelsen af en anmodning ikke giver anledning til krav om refusion af gebyrer og omkostninger. Det afgørende er altså, om også vidnegodtgørelser kan kvalificeres som gebyrer og omkostninger i denne bestemmelses forstand.

49. Den anmodede ret og Irland henviser til, at den anmodede ret i henhold til forordningens artikel 10, stk. 2, udfører anmodningen efter lovgivningen i den medlemsstat, hvor den er beliggende. Ifølge irsk lovgivning skal vidner kun give møde for retten for at afgive forklaring, hvis de forinden modtager en godtgørelse for deres udgifter. Ansvaret for udbetalingen af denne godtgørelse ligger ikke

16 — Min fremhævelse.

hos retten, men hos den part, der udpeger vidnet. Der er her ikke tale om retsomkostninger, og retten er ikke ansvarlig for betalingen af den. Dette er et udtryk for den irske civilproces' kontradiktoriske karakter.

50. Efter Irlands opfattelse vedrører artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 1206/2001 udelukkende administrative omkostninger, dvs. sådanne, som retten opkræver for sin virksomhed. Udgifter til vidner hører ikke herunder, da det er omkostninger, som i hvert fald efter irsk lovgivning skal dækkes af parterne og ikke udgør administrative omkostninger. Da udgifter til vidner på forhånd ikke henhører under artikel 18, stk. 1, er forordning nr. 1206/2001 ikke til hinder for, at den anmodede ret kræver udgifterne til vidner dækket. Disse skal så dækkes enten af den anmodende ret eller af en af parterne i hovedsagen.

51. Det skal indledningsvis præciseres, at begrebet omkostninger skal fastlægges selvstændigt i EU-retten og ikke kan være afhængig af en kvalificering efter den enkelte nationale lovgivning. Hvis spørgsmålet om omkostninger hver gang afhang af det nationale omkostningsbegreb, ville dette være i strid med meningen og formålet med forordningen, som er at gennemføre bevisoptagelsen hurtigt og ukompliceret.

52. Efter min mening falder også godtgørelser, der udbetales til et af den anmodede ret afhørt vidne, ind under begrebet gebyrer og omkostninger som omhandlet i artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 1206/2001.

53. Herfor taler for det første bestemmelsens ordlyd. Artikel 18, stk. 1, nævner »gebyrer« og »omkostninger«. Ved »gebyrer« skal forstås de beløb, som retten opkræver for sin virksomhed, samt de af Irland nævnte institutionelle omkostninger, hvorimod der ved »omkostninger« skal forstås sådanne beløb, som retten under sagens behandling betaler til tredjemand, f.eks. til sagkyndige eller til vidner. Heller ikke de andre sprogversioner giver noget holdepunkt for at antage, at vidnegodtgørelser ikke skulle være omfattet af artikel 18, stk. 1,[17] da disse ligeledes kan subsumeres under de anvendte udtryk.

54. Imod Irlands forståelse taler også en systematisk fortolkning. Hvis artikel 18, stk. 1, faktisk kun vedrørte institutionelle omkostninger, ville det ikke være nødvendigt, at godtgørelser betalt til sagkyndige, hvor det også efter Irlands opfattelse må dreje sig om

17 — Jf. f.eks. i den franske sprogudgave: »frais« eller »remboursement de taxes ou de frais«; i den spanske »gastos« eller »abono de tasas o gastos«; i den engelske »costs« eller »reimbursement of taxes and costs«; i den svenske »kostnader« eller »avgifter och kostnader«; i den italienske »spese« eller »rimborso di tasse o spese«.

ikke-institutionelle omkostninger, gøres til en undtagelse fra princippet i artikel 18, stk. 2. I så fald ville disse udgifter allerede fra starten ikke henhøre under omkostningerne som omhandlet i artikel 18, stk. 1.

55. Også meningen og formålet med forordningen taler for en bred forståelse af begrebet omkostninger som omhandlet i artikel 18, stk. 1, hvilket medfører, at vidnegodtgørelser er omfattet heraf.

56. Formålet med forordning nr. 1206/2001 er ifølge betragtningerne til forordningen [18] en forenklet, effektiv og hurtig afvikling af grænseoverskridende bevisoptagelser. Bevisoptagelsen i en anden medlemsstat skal ikke medføre en forsinkelse af nationale retssager, og derfor er der med forordning nr. 1206/2001 skabt en ordning, der er bindende for alle medlemsstater [19], med henblik på at rydde hindringer, der kan opstå på dette område, af vejen.

18 — Jf. f.eks. første, anden, ottende, tiende og ellevte betragtning til forordningen.

19 — Med undtagelse af Danmark, jf. forordningens artikel 1, stk. 3.

57. En forpligtelse til at betale forskud for eller refundere vidnegodtgørelser vanskeliggør og sinker grænseoverskridende vidneafhøring. På den anden side udgør godtgørelserne også en økonomisk belastning for den anmodede medlemsstat. Det skal her dog tages i betragtning – hvad også den finske regering har påpeget – at enhver medlemsstat i de enkelte tilfælde både kan være anmodet og anmodende medlemsstat, således at de afholdte omkostninger i den sidste ende neutraliseres. Der er naturligvis ikke tale om, at beløbene udlignes nøjagtigt. Det er da heller ikke det, der tilstræbes; tværtimod har man med forordningens formål for øje accepteret, at der kan opstå en økonomisk uligevægt. For at undgå alt for store skævheder blev særligt høje omkostninger, såsom udgifter til sagkyndige og tolke, derfor eksplicit anset for at kunne kræves refunderet.

58. Det er altså kun, hvis en af undtagelserne i artikel 18, stk. 2, i forordning nr. 1206/2001 kan anvendes, at den forelæggende ret er forpligtet til at yde refusion.

59. Denne bestemmelse omfatter refusion af udgifter til sagkyndige og tolke samt af de udgifter, der er opstået ved anvendelse af artikel 10, stk. 3 og 4. Artikel 10, stk. 3 og 4, omhandler for det første sager, hvor anmodningen på begæring af den anmodende ret udføres under iagttagelse af særlige formkrav, mens stk. 4 handler om anvendelse af

kommunikationsteknologi ved bevisoptagelsen. Vidnegodtgørelser nævnes ikke heri. En forpligtelse til at refundere vidnegodtgørelser ville altså kun være forenelig med forordningen, hvis denne opregning af undtagelser fra refusionsfritagelsen i [artikel 18,] stk. 2, kun var anført som eksempler. Imod dette taler imidlertid forordningens ånd og formål. Forordningen skal forenkle og fremskynde grænseoverskridende bevisoptagelser. Derfor skal undtagelserne i stk. 2 også kvalificeres som udtømmende.

60. Endelig taler også forordningens tilblivelseshistorie for, at vidnegodtgørelser ikke skal refunderes. Som det fremgår af sjette betragtning og artikel 21, stk. 1, i forordning nr. 1206/2001, skal denne forordning erstatte Haagerkonventionen af 18. marts 1970 om bevisoptagelse i udlandet i sager om civile eller kommercielle spørgsmål (Haagerkonventionen), hvorfor også de relevante bestemmelser i denne sidstnævnte akt kan inddrages i en fortolkning.

61. Artikel 18 i forordningen svarer indholdsmæssigt til artikel 14 i Haagerkonventionen. Det er i denne artikels stk. 1 bestemt, at der ved udførelse af en retsanmodning ikke kan kræves refusion af gebyrer og omkostninger. Ifølge artikel 14, stk. 2, i Haagerkonventionen er den anmodede stat kun berettiget til at kræve refusion fra den anmodende stat for godtgørelser betalt til sagkyndige og tolke samt for de udgifter, der er foranlediget af, at der på begæring af den anmodende stat er iagttaget særlige formkrav i henhold til artikel 9, stk. 2 [20]. I Haagerkonventionen af 1. marts 1954 var det endnu udtrykkeligt fastsat [21], at vidnegodtgørelser i princippet skulle refunderes. Af den forklarende rapport til Haagerkonventionen fremgår det, at man i forhold til konventionen af 1954 bevidst ønskede at reducere antallet af tilfælde, hvor omkostninger kunne refunderes, hvorfor refusion af udgifter til vidner – netop også i betragtning af det typisk lave beløb, det drejer sig om – bevidst er udeladt [22]. Blot blev der i Haagerkonventionens artikel 26 optaget et forfatningsforbehold, ifølge hvilket det kun er, såfremt en kontraherende stats forfatning påbyder det, at den bl.a. kan kræve refusion af den anmodende stat for omkostninger

20 — Desuden omhandler artikel 14, stk. 3, et yderligere tilfælde af overtagelse om omkostninger. Herefter kan en myndighed, såfremt parterne ikke er i stand til selv at udføre retsanmodningen, efter at have opnået tilladelse hertil fra den anmodende myndighed, udpege en passende person til at udføre anmodningen. Når den udførende myndighed anmoder om tilladelse hertil, skal den angive det omtrentlige beløb for de omkostninger, som denne fremgangsmåde vil medføre. Hvis den anmodende myndighed giver sin tilladelse, skal den refundere disse omkostninger.

21 — Jf. artikel 16 i Haagerkonventionen af 1.3.1954 angående civilprocessen: »Udførelsen af en retsanmodning giver ikke anledning til refusion af afgifter eller omkostninger af nogen art. Den anmodede stat er dog med forbehold af anden aftale berettiget til at kræve, at den anmodende stat refunderer de godtgørelser, som er udbetalt til vidner eller sagkyndige, samt udgifter, der er opstået ved, at vidners udeblivelse har nødvendiggjort medvirken af en justitsfunktionær, eller ved, at proceduren i artikel 14, stk. 2, er blevet fulgt.«

22 — Jf. den tilknyttede rapport fra Philip W. Amram, Explanatory Report on the Hague Evidence Convention, litra j), på http://hcch.e-vision.nl/upload/expl20e.pdf

opstået i forbindelse med udførelsen af en anmodning ved, at der er betalt godtgørelse til den afhørte person.

62. Det forhold, at forordning nr. 1206/2001 har overtaget ordlyden fra artikel 14 i Haagerkonventionen, dog uden at medtage forfatningsundtagelsen i Haagerkonventionens artikel 26, taler for, at vidnegodtgørelser i princippet ikke skal kunne refunderes. I henhold til artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 1206/2001 kan vidnegodtgørelser derfor principielt ikke refunderes.

63. Det sidste aspekt i den forelæggende rets spørgsmål, nemlig om den anmodede ret i sidste ende selv skal dække udgifterne til godtgørelsen af sine egne økonomiske midler, spiller ingen rolle for besvarelsen af spørgsmålet. Anmodningen udføres i henhold til artikel 10, stk. 2, efter medlemsstaternes nationale lovgivning. Dette afgør også spørgsmålet om, hvordan og af hvem der betales godtgørelse til vidner. Da dette spørgsmål blot udgør en sammenfatning af de to første dele af det præjudicielle spørgsmål, behøver Domstolen ikke besvare dette særskilt.

V — Forslag til afgørelse

64. Jeg foreslår derfor at besvare spørgsmålet fra Sąd Rejonowy således:

»Artikel 14 og artikel 18 i Rådets forordning (EF) nr. 1206/2001 af 28. maj 2001 om samarbejde mellem medlemsstaternes retter om bevisoptagelse på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at den anmodende ret ikke er forpligtet til at betale den anmodede ret et forskud for en vidnegodtgørelse eller til efterfølgende at refundere den godtgørelse, det afhørte vidne har fået udbetalt.«